



ГЕНРІ ЛАЙОН ОЛДІ

# ОЙКУМЕНА

КОСМІЧНА СИМФОНІЯ

КНИГА ТРЕТЯ

ЛЯЛЬКОВИХ СПРАВ  
МАЙСТЕР

ХАРКІВ  
ФОЛІО  
2024



## ПРОЛОГ

*Риби вийшли з води на сушу. Птахи піднялися з землі в небо. Мавпа спустилася з дерева, втратила хвіст і стала людиною. Люди вибралися в космос і, задержавшись до небес, насолодилися власною величчю.*

*Нічого подібного.*

*Ми збрехали собі. І з радістю повірили в брехню.*

*Риба вийшла на сушу не ув'язненою в тюрмі акваріума. Птах піднявся в небо не безкрилим бранцем в клітці літака. Мавпа стала людиною не тому, що чухала свої червоні безхвості сідниці, чекаючи банана, як милості долі. Гадаю, колись і ми з вами вийдемо в космос так, як це гідно нас.*

*Народимося наново, залишивши утробу відсталі матері.*

*А зараз хоча б перестанемо брехати.*

*Це буде наш перший крок у майбутнє.*

Карл Марія Родерік О'Ван Емеріх «Мемуари»

Уявити безконечність?

Елементарно.

Рух по колу всього-на-всього. Планета летить орбітою навколо зірки. Кінь тягне коловорот маслоробки. Танцюристи

водять хоровод. Вертиться бруд, що налипнув на колесо. Людина плентається по життю: дім-робота-дім-робота-сквер-пиво-дім-робота... Чиста, незамутнена безконечність. Щоправда, у ній немає нічого спільного із вічністю. Але, на щастя, зупинка у певній точці кола — це не кінець. Це просто зупинка. Навіщо обтяжувати факт зайвими смислами?

Уявити собі вічність?

Простіше простого.

Запитайте не у розуму, а у почуттів й отримаєте відповідь. Закоханий хлопець чекає на дівчину біля входу в кіно-театр. Вночі розболівся зуб, знеболювальне не допомагає, і до ранку — міради століть. Скільки житиме дитина? — вічність. Вона в цьому глибоко переконана. Як довго ми не бачились? — цілу вічність. Щоправда, у ній немає нічого спільного з безконечністю. Але, на щастя, тьма-тьмуша часу в обмеженому просторі буття — це в більшості випадків абстракція. Образ, символ. І дамо йому спокій. Навіщо обтяжувати сенс зайвими фактами?

Уявити собі когось, кому цікаві ці хитромудрі матерії?

Вибачте, не могу.

Так чи приблизно так міркував один лисий чепурун у шортах і сорочці навипуск. Він насолоджувався чарівною ніччю, закинувши голову до двох місяців, сьорбав зі склянки і час від часу робив багатозначні паузи, наче чекав, що місяці йому заперечать.

— Ти маєш рацію, — відповіли йому. — Нікому не цікаво. Абсолютно. Думаю, це єдиний абсолют, який можливий у нашому Всесвіті. Запиши, бо забудеш.

І співрозмовник лисого, сивий першовідкривач абсолюту, скорчив мавпячу гримасу, з жахливою точністю копіюючи макаку в стані задоволення.

Так він сміявся.

Хвилин на п'ять обидва замовкли. Тутова горілка зігрівала кров, що таки остигає з віком. Аромат орхідей навіював приємні думки про щось м'яке, добродушне й прихильне до твоїх дрібних слабкостей. Світло місяців тихо лилося, подібно до сліз радості. Сентиментальність стирчала за спинкою крісла, хихикаючи напівголосно.

Ну й очікування, куди без нього...

Бездіяльність старих різко контрастувала з невгамовною клопітливістю жінки за столиком. Здавалося, полк десантників ось-ось наскочить в гості — стільки їжі вона приготувала і не збиралася зупинитися на досягнутому. На цей момент господиня загортала гострий фарш у листя винограду, вимочене особливим чином. Вся галявина наскрізь пропахла оцтом, часником, гвоздикою, лавровим листом і мускатним горіхом. Складний букет дражнив нюх. Лисий навіть чхнув і з тугою розвів руками: мовляв, поки чекаю, слиною захлинусь!

Сивий виявився терплячішим за чепуруна. Він димів самокруткою, ніби хотів дешевим тютюном заглушити аромати кулінарії, і кільця складної форми підіймалися над його головою. Дим, спочатку сизий, у променях Розетти й Сунандарі фарбувався жовтим, потім зеленуватим, і нарешті розточувався без сліду.

— Хочу їсти, — не витримав лисий.

Хазяйка показала йому кулак і повернулася до роботи.

— Дуже хочу їсти, — наполягав лисий.

Йому показали обробний ніж.

— Дуже хочу їсти, — здався лисий, — але не буду. Бо дуже хочу жити. Феліціє, радосте моя, у тебе не знайдеться черствої скоринки хліба? Для коханого чоловіка?

— Не знайдеться, — відрізала радість. — Ти й так товстий. Пий натщесерце. Можливо, ти тоді нап'єшся до поросячого вереску. І підеш спати, давши нам із Гішером спокій. Як прилетять наші, я тебе розбуджу.

Її слова були почуті небом. У хмарах, що зграєю птахів висіли над будинком, пролунало дзижчання. Воно наближалось, робилося чіткіше; хвилина, друга — і крихітний моноплан опустився на галявину, злякавши сплячого тапіра. Це була дорога машина: «Molnier-Sorane» з вертикальними злетом і посадкою, кабіна «люкс», чотири двигуни, автопілот-мультирежимник... Лише людина з високим, а головне, стабільним, рівнем доходів могла дозволити собі таку іграшку.

З кабіни вибрався худий чоловік середніх років, схожий на хижого птаха. Він здивовано озирнувся. Його збентежила тиша — гість очікував знайти веселу компанію, яка проводить

час за дружньою гулянкою. Тапір з обуренням хрюкнув на адресу нахабника, і чоловік стрепенувся, швидким кроком попрямувавши до веранди.

— Добрий вечір, — привітався він, вдаючи, що зараз і справді вечір, а не ніч. — Ричард Монтельє, режисер. Сподіваюся, вас попередили про мій... е-е... візит?

— Так, звичайно! — з гостем господиня була набагато ввічливіша, не так, як з лисим чепуруном. Коли в будинку з'являється зірка арт-трансу галактичного масштабу, та ще й телепат, миттю станеш привітнішою за інформателу. — Почувайтесь як вдома, прошу вас! Ми думали, що ви прибудете всі разом...

Чоловік розвів руками:

— А прибув я один. Ми домовилися зустрітися прямо тут. Вибачте, я готовий почекати в машині...

— Дурниці! — безапеляційно заперечив лисий. — Яка машина? Зараз я винесу вам шезлонг. Малий скоро буде. Він завжди спізнюється, з жовтого дзюба. Ми ж з вами вип'ємо по ковточку і добре познайомимося. Дозвольте представитися: Карл Емеріх, невропаст у відставці. Ми з вами листувалися. Пам'ятаєте?

— Звичайно! Надіслані вами голомоделі ляльок були чудові. Вся студія захоплювалася, а це чогось варте. Богема рідко виявляє захоплення позаочі. Скоріше навпаки. Я ж бо знаю!

Лисий посміхнувся.

— Характер богеми, чоловіче, я знаю не гірше за вас. Наївся досхочу. Вибачте старому за прямоту.

— Так, я забув, з ким маю справу... Ваш колега, — Монтельє відважив ввічливий уклін на адресу сивого, який не поспішав вступати в розмову, — теж невропаст?

— Ні, — коротко відповів сивий. — Я ексекютор. Звіть мене Гішер.

— Просто Гішер?

— Простіше нікуди. Мене всі так звать. Іноді додають: Добряк Гішер. Якщо ми потоваришуємо, я вам також дозволю додавати до мого імені Добряка.

— А що як ми не потоваришуємо? — Монтельє примружився, ведучи розмову на межі конфлікту. Лише дуже

чутливий до тонкощів глядач зумів би підмітити, що обидва співрозмовники насолоджуються легкою пікіровкой, як два майстри-рапіристи — серіями випадів і захистів. — Раптом я вам не сподобаюся?

— Тоді вам доведеться звати мене так, як записано в паспорті.

— Е-е... Як саме?

— Гішеріаннан Ахаханаврак із родини Йїнув'є.

— Ні, краще вже ми потоваришуємо, — зітхнув режисер, дістаючи футляр із курильними паличками. Ніздрі його тремтіли, чекаючи порції диму. — Готовий задля цього зазнати екзакуції.

— Ви, здається, телепат? Прочитайте мої думки.

— На жаль, я не читаю думки кожного зустрічного.

— А я не піддаю першого зустрічного екзакуції. Цю честь треба заслужити. Ви мені сподобалися, Ричарде. Кличте мене Гішером. А там побачимо. Дивишся, і до екзакуції діло дійде...

— Чорні небеса! Яка краса! — режисер миттю забув про словесне фехтування, на всі очі дивлячись на ляльок, розвішаних вздовж веранди. — Я підозрював, але насправді... Це диво. Голомодель не передає простоти й витонченості натури! Ви навіть не уявляєте, як ми, телепати, сприймаємо опосередковані символи... Проте я захопився. Можете щось показати?

Лисий пройшов на веранду й зняв зі стіни маріонетку, що зображувала голема в дорогому костюмі від Танеллі. Чомусь одразу було зрозуміло, що це голем. Навіть коли лялькар провів маріонетку вздовж поручнів, навмисне підкреслюючи перебільшену балетну пластичність красеня, це мало що додало до першого враження.

— Не бою-ю-юся, — заспівав лисий приємним, хоч і слабким тенором, відтворюючи мелодію з увертюри до балету «Мила Елеонора». — Нічого я не боюся! Я бігаю стометрівку-у-у...

Оплески гостя перервали його вокаліз.

— Чудово!

— Жахливо! — з почуттям додала господиня.

— Я певен, — гість удав, що не почув коментар. Телепат, не телепат, а згубна справа: лізти в сімейні чвари, — «Zen-Tai»

захопитися новою технологією. Хоча хіба це новинка? Я читав, що в давнину були театри, де живий актор грав на одній сцені з лялькою... Це правда?

Хазяйка кивнула: правда, мовляв.

— Ми відтворимо методику на сьогоднішньому рівні розвитку мистецтва. Сценарій втілюється за допомогою ляльок, переломлюється у свідомості арт-трансєрів, оформляючись у художній пси-образ — і поєднується в режисерській експлікації, підіймаючи схему до узагальнення... Блиск! Революція в жанрі!

— Я радий, — не став заперечувати лисий.

Повісивши ляльку на цвяшок, він подався до будинку: за третім шезлонгом. Дорогою він думав про старовину. Не про ту, свіженьку, можна вважати, давнину, де актор і лялька грали на одній сцені. Ні, маєстро Карл розмірковував про древню, первісну, темну безодню минулого, пам'ять про яку якщо й залишилася, то лише тут, на Борго, в глушині космосу, — тьмяна луна зниклого навіки.

Дід Феліції розповідав онуці, що лялька не належить до світу живих, та й до світу мертвих — також. Проміжок, грань, двогострий ніж. Тому ляльці можна робити те, що заборонено і для людей, і для речей. Виходити за пруги обмежень, притаманних матерії. Поєднувати можливе з неможливим. Як? — залежить від майстерності лялькаря.

А ще Карл хвилювався: чому затримується малий?





## ЧАСТИНА П'ЯТА



ТИР І МІХР



## Розділ перший

# СУДЬБА ЛЮБИТЬ ПОЖАРТУВАТИ

### I

Посадка на Тирі, в 3-му космопорту Андаганської сатрапії, пройшла напрочуд буденно. Енергозапас робота, призначеного для локальних операцій, добігав кінця, але для орбітального маневру й спуску на планету його цілком вистачило. Обійшлося без драматичних ефектів. Не вили сирени тривоги, не спалахували в повітрі зловісні написи, не танцювали джигу стовпчики діаграм; не миготіло, наганяючи жаху, багряне аварійне освітлення.

І хвала небесам!

Чужими проблемами добре милуватися в фільмах-катастрофах; але самому бути учасником подій — дякуємо уклінно! «Етна», «Нейрам» — Лючано Борготта вважав, що з нього космічних пригод більш ніж достатньо. Може ж хоч одного разу все пройти тихо й гладко? Так би мовити, для різноманітності...

Загалом вони планували сісти на Хордаді. Але на другу добу польоту вперті вехдени, що продовжували із вартою заздрості регулярністю ломитися в персональний канал зв'язку Фаруда, досягли свого. Полковник Сагзі обіззався! Похмуро вислухав доповідь Біжана, від коментарів утримався, задумався на хвилину — і наказав летіти на Тир.

— Ваша бляшанка в розшуку, — повідомив він наостанок. — Зв'яжіться зі мною перед виходом на дальню орбіту. Я дам нові позивні й коди ідентифікації. З перепрошивкою блока впораєтеся?

— Ага, — кивнув трубач.

— Доброго вогню!

І Фаруд відключився. Про Борготту він не обмовився і словом. А мудрий Біжан визнав за краще промовчати, не згадуючи болісну тему.

Тир — так Тир. На щастя, планета знаходилася в системі Йездана-Дасти, де навколо подружжя крутилися інші світи Господарів Вогню: Фравардін, колиска раси, Хордад-побратим — і Міхр-заколотник. Істотно міняти курс, розрахований заздалегідь, не довелося. Лючано здивувався такому збігу обставин: четвірка планет в одній системі! Але гітарист Заль, як виявилось, не тільки вмільний боєць, але ще й ерудит, швидко підвів фундамент під цю унікальність.

— Планети-двійники, — сказав «єті», радіючи можливості продемонструвати знання, отримані в паузах між диверсіями та терористичними актами. — Міхр із Хордадом, Тир із Фравардіном — кожна пара має спільну орбіту, рухаючись в єдиній площині, з однаковими кутами нахилу планетарних орбіт до екліптики. «Брати» завжди перебувають у протифазі, тому «сімейні» відносини є стійкими. Ми, Господарі Вогню, відзначені печаткою обраності! Всього по парі: зірки, планети... Звідси наші вроджені доброзичливість, вірність слову й гостинність! Метикуюеш?

— Гей, обранцю! — втрутився Біжан. — Іди сюди, допоможеш блок ламати...

Дистанційну ідентифікацію бот пройшов успішно: фальшдані спрацювали не гірше за справжні. Система розпізнавання з'їла, що дали, і не похлинула. А Лючано вкотре здивувався численним талантам агентів спецслужб. Перепрошити «чорну скриньку» ідент-блока без спеціального обладнання, за сорок п'ять хвилин, що називається, на колінку...

Коли він сказав про це Біжану, той почервонів від задоволення.

— Я сі-бемоль у третій октаві чистим звуком беру, — не до речі відповів трубач.

Лючано не зрозумів.

Але про всяк випадок зобразив захоплення.

Повітря навколо бота після посадки текло волокнистими струмками, спотворюючи перспективу й обриси предметів. Чи корпус не хотів остигати, чи зовні панувала пекельна спека.

— Літо надворі! — мовби прочитавши думки Лючано, з блаженною усмішкою повідомив барабанщик. — Теплінь... Це тобі не паскудний Тамір!

Згадавши про сніговий «морозильник», Гів здригнувся.

— О! За нами приїхали.

Дійсно, із-за сріблястого веретена на павукових лапах — кур'єрського човника брамаїнів — спритно вивернув мобіль: темно-сірий «Таяр», схожий на карликового кашалота, що з неуважності вибрався на сушу. Не помітивши зміни середовища, «кашалот» ковзав над землею, як у звичній водній стихії.

Серпоподібний плавець-радар на даху посилював подібність.

— За мною! — наказав Біжан.

Накинувши на плечі трофейну шубу, Тарталья поквапився до виходу слідом за музикантами.

Біля трапу чекали двоє. Довгополі каптани запнуті на лівий бік, рукави-крила хлюпають на вітрі; шапочки з повсті, просторі шаровари на щиколотках стягнуті тасьмою. Національний одяг. А виглядає як військова форма. Ті, що зустрічали, скидалися на близнюків-двійнят: смоляні брови врозліт, акуратні щіточки вусів — і казенна цікавість, рідна сестра байдужості, на вилицюватих обличчях.

«Усього по парі, — згадав Лючано слова гітариста. У цій ситуації це звучало з неприхованим сарказмом. — Доброзичливість, отже, і гостинність. Манекени, і ті привітніші...»

Ліва мочка вуха у кожного «манекена» була трохи більша за праву, а нижня губа виглядала припухлою, як у скривдженої дитини. Це через вшиті під шкіру «шептунки». Легка асиметрія геть не впадала у вічі. Лючано й зовсім нічого б не помітив, але в польоті Гів кепкував з Заля, який забув відключити «шептунки» під час якогось концерту — і мало не зірвав виступ, коли непристойний коментар гітариста пішов через посилення на акустику зали.

«Ти влип, малий, — констатував здалеку маестро Карл. — Навряд чи ці близнюки полюблять тебе так само сильно, як малюки-гематри. Враховуючи, що на борту «Нейрама» ти бачив багато зайвого...»

«Якщо в результаті лише завербують, — погодився Добряк Гішер, друге альтер его, — вважай, відбувся легким переляком».

Тарталья промовчав. Він спостерігав, як Біжан, грюкаючи черевиками, спускається трапом до двійнят. Інші зволікали.

Ну, якщо Гів із Залем не надто поспішають в обійми земляків — значить, нам поспішати тим більше не варто.

Темниця почекає.

Відповідаючи на коротке вітання, двійнята, ніби змовившись, дивилися повз Біжана. Лючано відчував себе мішенню на лінії вогню. Ось-ось снайпер візьме приціл, зі ствола вирветься промінь... Чи потрібний він живим? Чи хлопці Фаруда волітимуть не ризикувати? Під каптанами дуже зручно ховати зброю. Наприклад, «Жайворонки», які призначені для прихованого носіння. В арсеналі в альгвасила зберігалася одна така пташка. Ніхто у всій Галактиці не знає, що він, Борготта, — на Тирі. Позбутися тіла буде простіше простого.

«А мій розрядник залишився в боті!»

Він вилаяв себе за хлоп'яцтво. Дурнику, куди тобі, хай навіть із «Тарантулом» у руках, проти двох професіоналів?! Застрелять раніше, ніж встигнеш смикнутися. Чи гітарист з барабанщиком скрутять: для них двійнята свої, а ти — чужинець.

«Це поки ми разом втікали з Таміра...»

Один із тих, хто зустрів, щось сказав Біжану на вехд-ар. Барабанщик неквапливо посунувся ліворуч, частково затуливши собою Тарталью. Рука гітариста ніби ненароком опустилася в кишеню. Що там, у кишені, — Лючано здогадувався. Невже вехдени готові прикривати його?! Захищати від колег по службі?

«Іноді люди виявляються кращими, ніж ти про них думаєш, малий...»

Трубач через плече зиркнув на Борготту. Потім знову обернувся до двійнят і заговорив. Знати б, про що вони розмовляють! Без «тлумача» МОРСа Тарталья знову перестав розуміти вехденський. Слова чужого язика звивались у спекотному повітрі, шиплячи потривоженими зміями. Серце відчайдушно стукало в грудях. Скроні стиснув розпечений обрuch. Перед очима з'явилися кола, сплетені з вогню. Зараз його ушкварить тепловий удар, і місцевим навіть не доведеться стріляти...

Він не відразу зрозумів, що трубач привітно махає йому рукою. Біжан усміхався, вишкіряючи білі зуби. Все гаразд. Ну звісно, для вехдена все гаразд! А для невдахи-лялькаря...

## ЗМІСТ

<b>ПРОЛОГ</b> . . . . .	<b>3</b>
<b>Частина п'ята ТИР І МІХР</b> . . . . .	<b>9</b>
Розділ перший СУДЬБА ЛЮБИТЬ ПОЖАРТУВАТИ . . . . .	10
Розділ другий САТРАП ЗАМОВЛЯЄ НЕВРОПАСТА . . . . .	47
Розділ третій ДАНИНА ПАМ'ЯТІ . . . . .	84
Розділ четвертий ЛЯЛЬКОВИХ СПРАВ МАЙСТЕР . . . . .	118
Розділ п'ятий ГНІВ НА ПРИВ'ЯЗІ . . . . .	153
<b>Частина шоста ШЕОЛ</b> . . . . .	<b>187</b>
Розділ шостий ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО ШЕОЛА! . . . . .	188
Розділ сьомий ЧУЖИЙ МОНАСТИР . . . . .	220
Розділ восьмий ДЕНЬ ГНІВУ . . . . .	255
Розділ дев'ятий НАВВИПЕРЕДКИ З БОМБОЮ . . . . .	289
Розділ десятий ЇЇ ВЕЛИЧНІСТЬ КОРОЛЕВА . . . . .	323
<b>ЕПІЛОГ</b> . . . . .	<b>353</b>